

Het nationale economiedebat

"... the ideas of economists and political philosophers, both when they are right and when they are wrong, are more powerful than is commonly understood. Indeed the world is ruled by little else. (...) I am sure that the power of vested interests is vastly exaggerated compared with the gradual encroachment of ideas. Not, indeed, immediately but after a certain interval; for in the field of economic and political philosophy there are not many who are influenced by new theories after they are twenty-five or thirty years of age, so that the ideas which civil servants and politicians and even agitators apply to current events are not likely to be the newest. But, soon or late, it is ideas, not vested interests, which are dangerous for good or evil"¹.

Er lijkt niet veel veranderd sinds J.M. Keynes de slotzinnen van zijn *General theory* schreef (1936). Velen hebben het gevoel dat ons politieke en economische bestel is blijven steken in verouderde denkpatronen, terwijl de wereld om ons heen in hoog tempo verandert. De internationale politieke verschuivingen, de technologische ontwikkeling, de internationalisering van de economie, de organisatie van het arbeidsbestel, de zorg voor het milieu en andere actuele maatschappelijke ontwikkelingen stellen ons voor uitdagingen die nieuwe manieren van denken vereisen.

Neem de internationalisering van de economie. Terwijl de economische betrekkingen de landsgrenzen allang zijn overstegen, is de politieke besluitvorming nog altijd in hoge mate nationaal georiënteerd en georganiseerd. Twaalf Europese landen hebben zich weliswaar verenigd tot een Europese Gemeenschap die grote economische en politieke voordelen belooft, maar omdat de burgers en politici in de deelnemende lidstaten nog sterk nationaal zijn blijven denken, worden de politieke verantwoordelijkheden in onvoldoende mate naar Gemeenschapsniveau overgeheveld. De beoogde voordelen worden daardoor maar zeer ten dele bereikt. Waar wel verantwoordelijkheden zijn overgeheveld, ontbreekt een effectieve democratische controle omdat het politieke integratieproces de economische ontwikkeling niet heeft kunnen bijhouden.

De technologische ontwikkeling biedt andere voorbeelden. Huppes beschrijft in deze ESB hoe de unieke mogelijkheden voor produkt- en procesinnovatie die dank zij de vooruitgang van de informatietechnologie binnen bereik zijn gekomen, vaak onvoldoende worden benut omdat men aan verouderde organisatieconcepten vasthoudt. De technologische innovatie is in veel gevallen niet gepaard gegaan met het afwerpen van het traditionele bureaucratische organisatie-model, waardoor de geweldige informatievoordelen die de nieuwe techniek biedt, niet tot hun recht komen. Ook allerlei maatschappelijke toepassingen van telematica, bij voorbeeld om knelpunten op het gebied van het verkeer en vervoer, het milieu, de veiligheid e.d. weg te nemen, komen niet of moeizaam van de grond, omdat het menselijke organisatievermogen het tempo van de technische ontwikkeling niet bijhoudt.

Zie ook de inrichting van het arbeidsbestel. Waarom lukt het niet om oplossingen te vinden voor het probleem van de hardnekkige werkloosheid en de lage arbeidsparticipatiegraad, terwijl er een enorme maatschappelijke behoefte aan laaggeschoolde arbeid is? Talloze voorstellen voor arbeidsdeling, arbeidsloos inkomen e.d. zijn geopperd en vervolgens naar de prullebak verwezen. Vanuit de gangbare opvattingen over arbeid, financiering en beloning misschien terecht, maar daarmee is het maatschappelijke probleem niet opgelost.

Ook onze economische en politieke instituties vormen de weerslag van een voorbij tijdperk. Het tripartiete overlegmodel zoals dat in Nederland functioneert weerspiegelt nog altijd de corporatistische opzet die in de jaren vijftig en zestig effectief was. Maar inmiddels zijn de maatschappelijke verhoudingen en omstandigheden veranderd. De individualisering en ontideologisering hebben, aldus Van Mierlo in deze ESB, de verzuilde structuur tot een leeg karikas gemaakt. Wellicht is de tijd rijp voor een fundamentele vernieuwing van de economische en politieke instituties die met elkaar de overlegeconomie vormgeven.

Ook op het terrein van het milieu is een nieuw denken nodig. De inrichting van de economie als een stelsel van markten die in onderlinge samenhang de economische allocatie bepalen, heeft op milieugebied tot zeer schadelijke en zelfs onhoudbare situaties geleid. Toen milieugoederen, zoals schoon water, frisse lucht, onvervuilde bodem en stilte, nog in overvloed aanwezig waren, was het feit dat er voor deze goederen geen markt en geen prijs was niet bezwaarlijk. Maar helaas ligt die tijd achter ons. Voor het incorporeren van de 'ongeprijsde schaarste' in het economische afwegingsproces zijn echter nog altijd geen toereikende oplossingen gevonden.

Zo zijn er tal van maatschappelijke ontwikkelingen die het noodzakelijk maken de traditionele, orthodoxe benaderingen los te laten en het economische en politieke denken op een nieuwe leest te schoeien. Daarvoor is een mentale ommezwaai nodig. En die komt alleen tot stand komen als er een fundamentele bereidheid bestaat om de oude, vertrouwde discussiekaders te doorbreken en nieuwe ideeën een kans te geven. Het nationale economiedebat is een initiatief om nieuwe ideeën uit te lokken en ze een serieuze bespreking te geven. Om de gedachtenvorming te stimuleren vindt u in deze ESB alvast wat prikkelende bijdragen. Het nationale economiedebat wordt voorafgegaan door een enquête die u in deze ESB (en in andere media) aantreft. Zij is bedoeld als een eerste inventarisatie van wat men als de belangrijkste knelpunten van de Nederlandse economie ervaart. Als de resultaten bekend zijn, moet de discussie loskomen. Inzet is de economische vernieuwing van Nederland.

L. van der Geest

1. J.M. Keynes, *The general theory of employment, interest and money*, Londen, 1936, editie 1973, blz. 383-384.